

FOTO: POLIFOTO

Afdannelse

En ny gymnasiereform er undervejs, og gymnasirektorerne har derfor foreslået et nyt fag: Kulturfag. Ifølge lektor Anne-Marie Eggert Olsen fra Institut for pædagogisk filosofi ved Danmarks Pædagogiske Universitet risikerer rektorerne forslaget om et kulturfag at afdanne eleverne yderligere.

* En ny gymnasie- og dannelsesreform er undervejs. Det første udspil til reformen har Undervisningsminister Ulla Tørnæs sendt til debat i Folketinget. Landets gymnasirektorer har også ønsket til reformen. Et af ønskerne er, at et nyt fag – 'Kulturfag' – kommer på skoleskemaet.

Kulturfag skal samle fag som oldtidskundskab, latin, religion og filosofi. Men også inddrage nye områder som antropologi, idé- og kunsthistorie – ja endog trække på assyriologi, arkæologi, arabisk og eskimologi. Religion og etik skal spille en helt central rolle i det nye fag. Og ifølge en af penneførerne bag forslaget, rektor for Aurehøj Amtsgymnasium i Gentofte, Marianne Zibrandtsen, så skal kulturfag være et obligatorisk fag, der svæver over de andre fag, og som først og fremmest giver eleverne en kulturhistorisk basisviden, så de får et forståelses- og indlevelsesmæssigt beredskab. Samt et metodisk greb om tekster fra de kulturer og religioner, der ligger til grund for det samfund, vi lever i i dag.

Denne indholdsdeklaration af det nye fag kan man læse sig til i Weekendavisen 17.-23. januar 2003. Her står også, at kulturfag skal være med til at råde bod på de unges savn af dannelse. Asterisk har bedt lektor og Platon-ekspert Anne-Marie Eggert Olsen fra Institut for pædagogisk filosofi ved Danmarks Pædagogiske Universitet vurdere nogle af de første formuleringer fra rektorerne af det nye fag.

Kulturfag er ikke et fag

»Rektorerne forslaget om et kulturfag er et udtryk for, at de mener, at gymnasiedannelsen mangler noget.

Deri er jeg enig. Gennem de sidste par årtier er vi blevet afdannet i forhold til vores indsigt i historie og tradition. Og afdannetheden bliver særlig tydelig, når vi møder mennesker med en anden og mere reflekteret viden om egen tradition og kulturbaggrund. Det kalder på, at noget må gøres. Så intentionen bag gymnasirektorerne forslag er god nok, men jeg er ikke sikker på, at effekten af kulturfag står mål med hensigten. Måske tværtimod«, siger Anne-Marie Eggert Olsen og forklarer:

»At beskrive kulturfag som et fag, der svæver over andre fag, er begrebsligt set noget sludder. Der kommer ikke et fag ud af at samle andre fag under sig. Idéen om at have en faglig identitet, men ikke at hente identiteten i specifik faglighed, er at modsige sig selv. Faglighed er knyttet til at specificere og afgrænse viden. Der er ikke noget, der hedder at være vidende i al almindelighed. Du bestiller jo heller ikke en håndværker i al almindelighed, men en elektriker, en blikkenslager, en rør lægger eller hvad der nu konkret måtte være brug for. Et vidende menneske er karakteriseret ved to forhold. Det ene er, at vedkommende kan begrunde sin specifikke viden. Og det andet forhold er at kunne lære netop denne viden fra sig. Det er en kombination af en teoretisk og pædagogisk viden, der karakteriserer en fagperson.«

Ingen faglig tyngde, ingen sammenhæng

»Gennem hele Platons forfatterskab var fagbegrebet centralt. Platon diskuterer blandt andet om retorik er et fag, og han når frem til, at retorik ikke lever op til

kriterierne for en fagviden, fordi man kan tale om hvadsomhelst; den er ren færdighed. Men det samme gælder på sin vis også filosofi, hvor man kan tænke over hvadsomhelst. Den bliver således til ren refleksion. Den paradoksale konklusion er, at filosofi, der ubestrideligt er en slags viden, både er et fag og ikke noget fag. Med Platons diskussion in mente tror jeg, at et kulturfag, der består af flere fag, vil støde på de principielt samme problemer, som Platon var optaget af«, siger Anne-Marie Eggert Olsen og begynder at pinde nogle af problemerne ud:

»Det er meget vanskeligt at forestille sig, hvordan man vil finde kvalificerede lærerkræfter til faget, da ingen lærere har en relevant faglighed i alle de fag, kulturfag skal rumme. Kulturfag lægger op til, at lærerne skal være præcis så tværfaglige, at de ingen faglighed bestrider. Og for eleverne betyder det, at faget mest af alt kommer til at handle om deres retoriske evner for at fremstille en hvilken som helst sag ukritisk og uden faglig tyngde. Det vil ikke være overraskende, når lærerne heller ikke har den.«

Men er elevernes veltalendehed ikke også dannelse. Det mener Anne-Marie Eggert Olsen ikke:

»Platon mente, at filosofisk dannelse, det vil sige dannelse af det vise menneske, forudsatte karakteropdragelse, en teoretisk-faglig uddannelse og 15 års virksomhed i statens/samfundets tjeneste. Først herefter kom den filosofiske dannelse ind i billedet. Platons recept for dannelse af vise mennesker har ikke direkte overførselsværdi til et moderne samfund. Men hovedpointen er stadig god; at sammenhængen, filosofien som 'overfag' om man vil, kommer til

sidst og præcist forudsætter, at der forud er gået specifikke dannelsesforløb. Kulturfag skal skabe sammenhæng, men jeg er ikke overbevist om, at der er sørget tilstrækkeligt for, at der er fagligheder at hænge sammen. Men måske er en skjult dagsorden, at man ikke anser disse fagligheder for særligt samfundsøkonomisk nyttige. Og at man ved at afsvække de humanistiske fag sørger for, at så få som muligt vil studere videre på humanistiske retninger på universitetet. Hvis man derimod vil have tænkende mennesker – og også mener, at tænkende mennesker kan være nyttige – så er en bedre idé end et kulturfag at give eleverne frirum til at tænke ind mellem centrale fagligheder. Almendannelse handler faktisk om at få tid og lejlighed til at tænke sådan. Almendannelse kan være et aspekt af det enkelte fag. Det ville jeg foretrække. Men det kan også være en selvstændig enhed på skoleskemaet. Hvis vi gerne vil have sådan én, så har vi allerede et navn for en 2500 år gammel disciplin i at tænke på tværs, mellem og over de enkelte fagligheder. Navnet er filosofi.»

TV-dannelse

I Weekendavisen 17.-23. januar 2003 står, at gymnasierektorernes krav til kulturfaget er, at »det skal give eleverne trædesten. Nogle intellektuelle redskaber – som for eksempel bare det at kende forskellen mellem nytte- og pligtetik – så de kan klare det store identitetsprojekt, som moderne ungdoms- og samfundsliv kræver af dem.« Og en af rektorerne, Marianne Zibrandtsen, er citeret for, at sige, at elever ikke ved, »hvor for eksempel forfattere og begivenheder

ligger på en tidslinje«, og det kræver at eleverne for eksempel »skal have store koryfæer som Newton og Curie på plads i naturhistorien«.

Begrebsanalytiker Anne-Marie Eggert Olsen tager igen rektorerne på ordet. Hør lige her:

»Idéen om fag som trædesten og intellektuelle redskaber er en stærk metafor. Trædesten er sikre og fast forankrede øer, som man lægger bag sig på vej mod målet. Det betyder, at de fag kulturfag samler under sig, ikke er noget mål i sig selv, men alene midler for noget andet. Metaforen trædesten som karakteristik af kulturfag er revolutionerende i forhold til en lang tradition for at se på viden som et mål i sig selv, og udtryk for et sørgeligt syn på viden. Viden, som alene giver mening som middel til noget andet, er ikke særlig efterstræbelsesværdig. Det skulle gerne være sådan, at en gymnasieelev får mulighed for at arbejde med noget, der er et mål i sig selv«, siger Anne-Marie Eggert Olsen og fortsætter:

»Det er heller ikke og har aldrig været dannelse at få personer eller begivenheder sat på plads på en tidslinje. Det er at lagre data. Det er noget du kan lære, og derefter lægge bag dig, glemme det. Leksikal lagerviden kan være meget nyttig, specielt hvis du gør dig forhåbninger om at deltage med succes i 'Hvem vil være millionær?'. Men dannelse er ikke en udvortes paratviden. Dannelse er noget, der sker med dig. Dannelse er en irreversibel proces. Den udannede vil afsløre sig ved at mene, at Newton var grønlandser eller levede i antikken. Så vidt rækker – og det er ikke særlig vidtrækkende – vigtigheden af paratviden for dannelsen. For dannelse er overord-

net at anlægge et alment reflekteret perspektiv på princippet et hvilket som helst sagsforhold. Det vil sige, at det i virkeligheden drejer sig om at opøve en dømmekraft, der blandt andet forhindrer uklog brug af begivenheder og data. Dannelse er måske nok som slutprodukt uafhængig af specifik faglighed, men den kommer altså ikke i stand uafhængigt af specifik faglighed. Men faglig viden er altså heller ikke viden, hvis den er ureflekteret.« ▲

Claus Holm
clho@dpu.dk

Lektor Anne-Marie Eggert Olsen
Institut for pædagogisk filosofi ved
Danmarks Pædagogiske Universitet